משנה · אחרונים · לחם שמים · סדר מועד

לחם שמים על משנה סוכה

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

לחם שמים על משנה סוכה

רבי יעקב ב"ר צבי [היעב"ץ] עמדין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/לחם-שמים-על-משנה-סוכה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ג 4
משנה ד 4
משנה ה 4
משנה ח 5
משנה ט 8
משנה יא 8
פרק ב 11
משנה א 11
משנה ד 12
משנה ה 13
משנה ו 15
משנה ז 15
משנה ט 15
פרק ג 16
משנה א 16
משנה ב 17
משנה ד 17
משנה ה 18
משנה ו 19
משנה ז 20
משנה ט 20
משנה יא 21
פרק ד 22
משנה א 22
משנה ב 22
משנה ד 24
משנה ה 24
משנה ו 25
משנה ט 26
משנה י 26
פרק ה 26
משנה א 26
משנה ב 26
משנה ג 27
משנה ד 27
משנה ה 28
משנה ו 28
משנה ז 28
משנה ח 29

פרק א

משנה א

ואיזו היא סוכה ישנה. לפי הירו' שהביאו התו' לאו משנה שאינ' צריכה היא. דאפי' לב"ה צריך לחדש בה דבר. וקאמר איזו היא סוכה ישנה שצריך לחדש בה דבר. כל שעשאה קודם לחג כו'. אבל אם עשאה לשם חג כו' כשרה. נפקא מנה נמי לב"ה. דלא בעי חידוש:

משנה ג

או שפירס ע"ג הקינון. כתב בתי"ט ז"ש הר"ב שהן גבוהין לומר שהן גבוהים י'. והוא כשיטת רי"ף ורמב"ם כו' עכ"ל. ומתני' נמי דיקא כוותייהו. דקתני פסולה ולא קתני לא יצא. דלמיפסל סוכה בעשרה דווקא כהכשרה דוק. ועיין מה שאכתוב בריש פ"ב דלקמן בס"ד:

משנה ד

או שקצצן. אף לאחר שסיכך בהם כך פירש"י קושטא דמילתא קמפרש דאפי' לאחר סיכוך מהניא קציצה. ועל כרחך בהכי איירי. לפום מאי דקאמרינן עלה בגמרא וצריך לנענע. ואי בקצצן קודם שסיככן. ודאי לא צריך. דאין לך נענוע גדול מהסיכוך עצמו:
איברא מגופא דמתניתין ליכא למשמע מידי. דאפילו תימא לא איירי אלא בקצצן קודם הסיכוך. לא תיקשי אי הכי מאי קמ"ל פשיטא. דאיכא למימר דילמא היא גופה אתי לאשמועינן. דמהניא קציצה אחר שהדלה אותם עליה. דסד"א אע"ג דקצצן וסיכך בהן לא מהני. (כב"ש דלקמן מ"ז) דלא אתי מעשה ומבטל מעשה גמור. וכ"ש נענוע דלאו מידי הוא. קמ"ל דמהני מעשה להוציא מיד מעשה. ואפי' ברובא. ולעולם דווקא בקדם וקצצן לפני הסיכוך. דאכתי מחסרי קצת מעשה בגופה דסוכה. אבל נענוע לא ליהני בהו. אחר גמר הסיכוך. (כר"מ דלקמן מ"ז) משו"ה ממתני' ליכא למשמע. אלא דגמרא הכי מוכחא מדסגי בנענוע. ש"מ דלא שנא קודם סיכוך ל"ש לאחר סיכוך:

משנה לחם

וסכך ע"ג וגם סיכך. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה. **מיהא** לכ"ע לאו לישנא יתירא הוא. אלא רבותא קמ"ל. אע"ג דסיכך ע"ג נמי בסכך כשר. לא מהני אלא ברוב ועירוב.

משנה ה

משנה לחם

בלח"ש ס"פ. הקרקע (עם היות נמצא לפעמים בזמן ובמקום ידוע. בדי זהב צומחים מן הקרקע. וגדלים בזקיפה. כאשר הגידו רבים מדרי מדינת הגר. שראו זה בעיניהם באיפרכיא ראר"א. ומפורסם הדבר

באותו מחוז. וכן ספרו לי מאנשי אמת מפולין. שנמצא פעם בין התבואה גדלה שבולת מזהב. וקנה אותה יהודי מכפרי בדמים מועטים. והרויח הרבה. מיהא מילתא דלא שכיחא היא).

משנה לחם

שם וצומח (כפי מה שהוגד לי. ושמעתי מהכפריים חופרי האדמה ההיא שכך הוא. אבל אחר זמן רב מאד. ואין זו נקראת צמיחה לענין זה. כי באופן זה כל מה שבבטן הארץ צומח הוא. גם החול והאבנים והמתכות ומוצאים גדלים כנודע).

משנה לחם

שם ס"פ נינהו. **והר"ן** אוקמה משו"ה בשפודין של עץ. וצ"ע.

משנה ח

בשפודין. לשון הרע"ב אינן ראויין לסיכוך לפי שאינן גידולי קרקע עכ"ל. ואעפ"י שהמתכות מתגדלים וצומחים בבטן הארץ. מכל מקום אינן צומחין לחוץ ואין גדלים על פני הקרקע. כפסולת גורן ויקב וב"ח. שיוצאין מן הקרקע:

והכי נמי עפר פסול לסכך מהאי טעמא כדלעיל מ"ז (כמ"ש הר"ן) אע"פ שיש מין אדמה שצומחת ומתגדלת אחר שחופרין אותה. כנראה בארץ מלחה. וממנה עושין במקומנו חתיכות (שקורין בל"א טור"ב) שמייבשין אותן להבעיר בהם אש. ואותן החפירות חוזרות ומתמלאות. וניכר שהוא עפר הגדל וצומח. אעפ"כ הוא פסול לסיכוך. מטעם האמור שאינו דומה לגורן ויקב. איברא דבשפודין לא צריכנא להך טעמא. דבלא"ה פסילי. משום דבני קבולי טומאה נינהו:

אם יש ריוח ביניהן כמותן כשרה. כתב הרע"ב לאו דווקא כמותן ממש. דהוי פרוץ כעומד ופסול וכ"כ הרמב"ם. וכתב תי"ט ותימה דבפ"ק דעירובין כתבו דפכ"ע מותר. עיין מ"ש בשם המגיד והב"י בזה:

ואף אני העני אענה את חלקי. ולענ"ד הן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני ואפריין נמטיי' לטובייננא הרמב"ם ז"ל. דפסק הכא כמאן דפסל בפכ"ע. אע"ג דמסקינן הילכתא בעירובין כמ"ד פכ"ע מותר. היינו דווקא בעירובין דהתם דייקא מתני' כרב פפא. כדאי' התם. אבל בעלמא לא קיי"ל כוותיה. דהא איתותב כדאיתא:

ותו טעמא רבה אית בה נמי דלא דמו להדדי סוכה ועירובין. דאם קבעו שם הלכה כדברי המקל. הקלו במחיצות שאין עיקרן מן התורה. (ודכוותה אשכחן ריש עירובין דמשני רבינא סוכה דאורייתא אחמירו בה רבנן ודוק). לא נקל בסוכה שפסולה בסכך פסול מן התורה. ובשל תורה קיי"ל בכמה דוכתי מחצה על מחצה אינו כרוב כדאיתא בהשוחט [דף כ"ח ע"ב]:

וראיה ג"כ דהכא גבי סוכה לא קיי"ל כר"פ. מדאוקמה ר"א למתני' דהכא במעדיף. דאתי כר"ה בריה דר"י. ורבי אמי קדים טפי לר"ה ולר"פ. ורבא נמי מדמתרץ למתני' אליביה. ש"מ דהכי סבירא להו:

ומדמותבינן מדהכא לפכ"ע דפליגי ביה לענין מחיצות. לא תידוק מידי דכי הדדי נינהו הנך מתנייתא לענין זה. דלרב הונא שפיר מקשינן. דאי ס"ד דמתני' דהכא מכשרא בסוכה פרוץ כעומד. כ"ש דמותר במחיצות וק"ל. אבל לפום מאי דפרקינן למילתיה דר"ה הכא. הילכתא כוותיה:

ובהכי מתיישב נמי הא דבהישן רב פפא גופיה פסיל בכי הדדי. אע"ג דלדידיה פכ"ע כשר. אלא ע"כ דבהל' סוכה ר"פ מודה ודוק. ושכתב הרמב"ם שכן הדין בכל התורה. נ"ל דלאו דווקא ואין כוונתו אלא בכל תורת מחיצות:

כשרה. כתב תי"ט וכשאין בהן בסכך הפסול כשיעור הנז' במשנה יו"ד עכ"ל. זה צל"ע דאע"ג דכך כתוב בטור וש"ע. היינו לפ"ד התו' והרא"ש דווקא ע"ע. איברא לפירש"י אין זה מוכרח:

ועדיין אפ"ל הא דסכך פסול פוסל בד'. כשאינו בטל ברוב הוא. אבל לפי מאי דאוקימנא למתניתין במסקנא דאם נתונין שתי נותנן ערב. דמטעם ביטול סכך הפסול בכשר. שרבה עליו נגעו בה לפירש"י. איכא למימר דכשרה אפי' בשפודין רחבים ד'. והכי מסתברא טפי. ומשמע דהנך אוקמתי דהילכתא נינהו. וכדכתבינן לעיל בדעת הרמב"ם. ומשו"ה סתם לן תלמודא הכא. וגם לא אישתמיט א' מהמפרשים להזכיר כאן שיעור השפודין:

משנה לחם

ז"**ל** מהרד"נ דיין ע"ה. ד"ה כשרה כו' כתב הוד תורתו וכשאין בהם בסכך הפסול כשיעור. כתב רפ"מ זה צ"ע עד איברא לרש"י אין זה מוכרח. ועדיין אפשר לומר הא דסכך פסול בד' כשאינו בטל ברוב. אבל במסקנא דאם נתונין שתי נותנן ערב. דמטעם ביטול סכך הפסול בכשר שרבה עליו נגעו בה לפירש"י. איכא למימר דכשרה אפילו בשפודין רחבים ד'. והכי מסתברא טפי עכ"ל. תמיה לי מאי מהני דרוב הוא בכשרות. לבטל להא דא"ר דב"ר סכך פסול פוסל בד'. ומפרשים הפוסקים טעמו של דבר. דד"ט הוא דבר חשוב חוצץ בין כשר לכשר. ולא נשאר בכל חציו שיעור סוכה (ויעיין מר בתו' די"ז ד"ה אויר פוסל) וצירוף נתבטל בדבר החוצץ וא"כ כאן אם מקרה סוכתו בשפודין רחבים כשיעור ד'. מאי מהני. אפילו הריוח שביניהן יהיה כשיעור ו' טפחים וחצי מאי מהני. עכ"פ בטל הצירוף. ולא יהיה כאן בכל שיעור ריוח שביניהן שיעור סוכה. משא"כ אם מקרה סוכתו בשפודין פחות מד"ט מצטרפין כל הריוח שביניהן לשיעור ולזה מהני. שפסול בטל ברוב סכך כשר לרש"י. ואפילו בזה ממאן תוספות בפירש"י. והקשו רש"י אהדדי. דלעיל פירש דווקא בחבטן שעירבן ואינו ניכר הי ניהו פסול והי ניהו כשר. ואני אוסיף להקשות על פירש"י אם איתא לפירש"י למה נקט המתניתין אם יש ריוח ביניהן כמותן. הו"ל

לאשמועינן טפי אפי' אין ביניהן ריוח כמותן. רק ביש ביניהן כל כך שיהא למטה בארץ עדיין חמתה מרובה מצילתה. ואכתי לא הפסול גרם הכשר סוכה של צילתה מרובה מחמתה. וא"כ כשרבה עליו סכך כשר נמי למה לא נתבטל הפסול ברוב כשר לרש"י. דמה לי לרש"י אם הריוח כמותן. א"כ הפסול גרם כ"כ הכשר סוכה כמו הפסל כשר. ומן התורה לעולם רובה בכשר בעינן. ואפ"ה סבר רש"י כיון שהרוב סכך הוא כשר. בטל הפסול ברוב כשר. א"כ הה"ד נמי מטעם זה אפילו הריוח אינו כמותן רק כנ"ל. למה לא יהא נתבטל הפסול ברוב כשר. אלא ודאי העיקר כפירוש תוספות דגרסינן והא אי אפשר לצמצם וכפירושם בד"ה פרוץ כעומד. ובין כך וכך הבו דלא לוסיף על פירש"י דמהני רובה הכשר אפילו בשפודין רחבים ד' שנתבטל נמי הצירוף של שיעור סוכה. ואם שגיתי יודיעני רפ"מ. כי לענ"ד מ"ש ברור וצלול עכ"ה.. **אי"ע** במ"כ כל הדברים הללו יגעים. ולמרכז האמת אינן נוגעים. דאדקשיא ליה עלואי. מאי מהני רוב כשר לבטל סכך פסול בד"ט דחשיבי ומתבטל הצירוף. תקשי ליה מאי דמקשי רבה לרבנן דבי רב. ומה אילו איכא סכך פסול פחות מג' דכשרה. אע"ג דאיכא טפי משתה טפחים באמצע דמפסקי. ותקשי היכי מצטרפי ב' חצאי הסוכה. הרי יש עכ"פ חציצה ביניהן יותר מו"ט וכן אילו איכא ב' טפחים (או פחות מעט) סכך פסול. ואויר פחות מג'. וב"ט פסול. דהו"ל חציצה קרוב לשבעה טפחים. ואפ"ה כשרה לכ"ע. ואי טעמא משום חציצה והפלגה. מה לי ע"י סכך פסול לחוד. או ע"י ס"פ ואויר. ותו לרב דס"ל סכך פסול בין באמצע כו' בד"א. מאי אוכא למימר. אלא ודאי כי אמרינן סכך פסול פוסל. למר כדאית ליה. ולמר כדאית ליה. היינו דווקא בדליכא רובא כשר דקמבטל ליה. ופירש"י עיקר. **אכן** אם מעכ"ת לא כן ידמה. מחמת שהתוספות הקשו דרש"י אהדדי. משו"ה לא איריא. יעויין מ"ש תוספות עצמם לעיל (דט"ב) ותדע דלק"מ. גם הקושיא אחרת דקשיא להו דר"פ אדר"פ. כבר ישבנו בטוב טעם בס' לח"ש. **איברא** לדידי פרוש התוספות קשיא לי בגויה. דמאי פריך והא אי אפשר לצמצם שלא יהא אויר משהו בין הכשר לפסול. ונמצא שאין הכשר מרובה על הפסול והאויר. **ומאי** קושיא. והא כיון דלא שוו שיעורייהו דפסול ואויר. לא מצטרפי אפי' טובא כמש"ל. כ"ש כי האי פורתא אויר. דלא מהני לאצטרופי לפסול. לשווייה רובא. וליכא לשנויי אלא בדוחקא. **ברם** מש"ע ואוסיף מעכ"ת מדיליה. להקשות על פירש"י ולהוכיח שפירוש תוספות עיקר. מדלא אשמעינן במתניתין רבותא. אפילו אין ביניהן ריוח כמותן. רק שיהא כל כך אויר. שיהא למטה חמתה מרובה מצילתה. שנמצא הפסל כשר גורם הכשר סוכה. **דברים** הללו אינן אלא תימה מדקאמר אפילו אין ביניהן ריוח כמותן רק כ"כ שיהא למטה בארץ חמתה מרובה. מכלל דכרש"י מפרש להה"א דזוזא מלעיל כו'. **א"ה** מי מצית אמרת דאפילו פחות ממחצה תיהוי כשרה. והא אפילו במחצה על מחצה. אע"ג דאיכא למימר א"א לצמצם. ודילמא איכא רובא. איפליגו תנאי ואמוראי. ואזלינן לחומרא. אבל דלהוי רוב בטל לגבי מיעוט. זה דבר בטל מעצמו וליכא דאמר. **ועד** כאן ל"ק דמהני ביטול (אף למאי דמינכר) אלא במקום רוב הצריך לדבר. והיינו דסגי במתניתין בכמותן למ"ד מחצה על מחצה כרוב טעמא דהאיכא רובא. ולמ"ד אינו כרוב ואצטריך לאוקמה במעדיף או בנותנן שתי וערב. דהוה ליה רובא דצריך לסכך מיהא. דכי שקלת ליה. ליתא לסככה. אבל במיעוט כשר. גבי רובא דפסול.

ליכא למימר נייתי רובא סכך כשר ונשדי עלויה. לבטולי לפסול. דכיון דכל חד לחודיה קאי. וכי שקלת לכשר. איתיה לסככה. ודי בפסול לבדו. כה"ג לא מבטל חדא לחבריה. אפילו רוב ממש. למיעוט גמור. לא. כ"ש כי איכא נמי רובא (בפסול) דאיתא קמן. ר"ל למעלה בעצם הסכך. תו לא חיישינן לרוב חמתה שלמטה (ועוד טעה נמי בהא. דאי שמע כי הדדי למעלה פסולה. משום דידוע שחמתה למטה מרובה. היכא שמע דאיכא לאשכוחי נמי במיעוט אויר. שיעשה למטה חמתה מרובה. שמא אינו במציאות כלל. ולא פסיקא ליה לתנא. וק"ל ושמא טעה במ"ש בסימן תרל"א ס"ב. ולא קרב זה אל זה. וק"ל) **ואטו** בכולה נמי נימא הכי. ר"ל אע"ג דסיכך בסכך פסול. יניח עליו סכך כשר הרבה ויבטלנו. הא ודאי לאו מילתא. כיון דכי שקלת לכשר. קאי פסול. ויש בו כדי סכך לבדו. כדלא מהני אפילו איפכא. היינו לפסול שע"ג הכשר. שאינו פוסלו מטעם זה. כמ"ש תוספות הנ"ל (דט"ב) להכי מיעוטא נמי לא ס"ד דמהני להכשירה בחמתו מרובה. כיון שיש בפסול כדי לפסול. מטעם רוב שחשוב ככולו בכ"מ. והדבור בזה יתרון. לפיכך פירש"י במקומו עומד על חזקתו. **וחזרנו** לענין. שעכ"פ אליבא דרש"י. ודאי שפיר קאמינא. ומאחר שפסק הלכה זו רפוי מאד בידינו. אי משום דאיתותב הא דאמרי רבנן דבי רב. ותו משום דהוה ס"ל כשמואל (אע"ג דחזקיה נמי קאי כוותיה. בב"ב דקס"ב) ופליג עליה רב. דהילכתא כוותיה באיסורי. וה"נ סבר ר"ח בירושלמי. **והשתא** אע"ג דאזלינן בה לחומרא. הבו דלא לוסיף עלה. ולא יהא אלא ספק. ספיקא דרבנן לקולא. משו"ה נ"ל דיש מקום להקל בזה. אע"פ שלא אמרתי אלא אליבא דרש"י. ולא להלכה למעשה.

משנה ט

משנה לחם

מן הדפנות סתמא בסוכה דאורייתא אייריי. שיש לה שני דפנות ושלישית טפח. **וי"ל** דמשו"ה נקט דפנות לשון רבים. דכה"ג דאיכא אויר משני צדדים. שהרי כל הסכך מופסק מן הדפנות. להכי פסולה. וברוח אחת כשרה. **אבל** בסוכה שיש לה ארבע דפנות שלמות. משכחת לה אף בהרחיק משתי דפנות. מ"מ כשרה. אם שתים האחרות סמוכות לסכך. דכי לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. בכולה סוכה. אבל בדאיכא שתים כהלכתן דבוקות עם הסכך. תו לית לן בה באינך דמרחקי. דבכה"ג לכ"ע אמרינן הכא נמי פי תקרה. כמו בעירובין. וזה היה נכון מאד בבאור משנתנו. **אלא** דמסתפינא למימר לענין דינא. משום דחדת היא לי. שעדיין לא מצאתי לי חבר בדבר זה. ומסתימת כה"פ משמע. דאויר הפוסל מן הצד. לא שנא בשתי רוחות מתוך ארבע. לא שנא בכולהו. ואפילו חד דופן לחוד. נראה דפסול. בשאין אלא שלש דפנות. **לפ"ז** צריך לפרש לשון המשנה. מאי מן הדפנות דקאמר. מאחת מהדפנות. מאיזה שיהא. ולא תימא דווקא מדופן האמצעי. אלא אע"ג דסמיך לשתי דפנות דעריבן. לא מהני. משו"ה לא קתני מן הדופן. ודוק. **ותימה** שלא נתעורר אחד מהמחברים. וצ"ע להלכה.

משנה יא

לסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה. כתב תי"ט כיון דלסיכוך עבידא אינה מקבלת טומאה אפילו ישכב בה הזב כ"פ הר"ן כו'. ואין נראה פירוש התו' שכתבו הטעם

משום דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים כו'. דהכא לא בעינן דווקא טומאת אוהלים כו'. ועוד דהא פשטא דמתני' דבטומאת משכב איירינן עכ"ל:

ובמחילת כבודו הרב נשתבש כאן מאד בכוונת התו'. ואיך יעלה על הדעת שרבותינו בעלי התו' מאורי אור לכל המעיינים לא ידעו ולא יבינו דכל קבלת טומאה פוסלת לסכך. וכל ההלכה הארוכה שבכאן בגמרא מוכחת כן:

ולא עוד שלדבריו צריך שיאמר ג"כ שלא הבינו צורת המשנה כלל. שאם כן כוונתם לתת טעם למה אינה מקבלת טומאה. דהיינו לפי שהוא דבר היוצא מן העץ. ואע"ג דטמא מדרס מסככין בו. דלית להו אלא טומאת אוהלים לפסולא דסכך. רישא לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה. במאי קמיירי אי בטומאת משכב. אמאי אין מסככין. הא אמרת דלא קפדינן אלא אטומאת אוהלים. וא"ת מקבלת טומאת אוהלים. הרי שנינו כל היוצא מן העץ אינו מיטמא טומאת אוהלים. ולא ידעתי מה זה היה לו להרב בתי"ט לייחס שגגה כזו לאבות המעיינים:

ואיברא כד נאים ושכיב רבתי"ט כתב זה וכוונת התו' ברורה דאינהו נמי הא פשיטא להו דאין מקבלת טומאת משכב. מטעם שאומרים עמוד ונעשה מלאכתינו. וזה כל כך פשוט שלא הוצרכו לפרשו. שהטעם כלול בלשון המשנה. דמשום דלסיכוך קאי אינו מקבל טומאת זב. שאינו בטל מתורת סיכוך. אע"פ שראוי ג"כ לשכיבה. אינו נעשה שוב משכב הזב אם ישב עליו. אבל טומאת אוהלים הוה אמינא דמקבלת. דמשום דלסיכוך עבידא. לא בטלה מתורת אוהל. אדרבה משו"ה תטמא טומאת אוהל. וא"כ עדיין יקשה מה בכך שאינה מקבלת טומאת משכב. אמאי מסככין בה. אכתי אית בה משום קבלת טומאת אוהלים. דהא לסיכוך עשויה. וכיון דלהכי קיימא תיטמא ותיפסל לסכך. לכן הוצרכו לתת טעם למה לסיכוך מסככין בה. דהיינו משום דטומאת אוהלים נמי לא מיטמיא. ותו לית בה שום קבלת טומאה בעולם. וזה ברור. ולפום ריהט' לא דק בתי"ט לירד לסוף דעת התו' בזה:

ודטומאת אוהלים נמי פסלה בסכך. הכי משמע ודאי דמנלן לפלוגי בטומאות לענין זה. וזיל בתר טעמא. ומדאיתא נמי בשבת [דף כ"ז ע"ב]. דאפי' פשתן גמור ואין בו אלא ג' על ג' אין מסככין בו. הואיל ומיטמא בנגעים. שמעת מנה דכל שכן טומאת אוהל דשיעורה גדול בטפח. ואע"ג דלא קיי"ל כרשב"א דאמר הכי. דקאי בשטה עם סומכוס. היינו דאינו מטמא בנגעים. אבל לסכך פסול מכל מקום. כדאמרינן בסיככה באניצי פשתן פסולה: [סוכה דף י"ב ע"ב]:

וגדולה מזו אמרו אפי' בבלאי כלים שאין בהם ג' על ג' דלא חזיין כלל. אפ"ה פסולה כיון דבאין מבגד שקבל טומאה. והוא פשוט דמהיכי תיתי גרעא טומאת אוהלים לענין זה מכל הטומאות דפסלי בסכך. וסתמא תנן דבר שאינו מקבל טומאה. והכל בכלל לומר שאינו כשר לסכך. עד שלא יהא ראוי לקבל שום א' מהטומאות שבעולם. ולזה כיוונו התו' דמייתו ההיא דכל היוצא מן העץ דהשתא טומאת אוהל נמי לא שייכא במחצלות. אע"ג דלסיכוך עבידן וכנזכר ופשוט מאד:

אך הדבר שצל"ע בענין זה הוא. דלפי' התו' [דף כ"ז ע"ב ד"ה ואין] שם בפ' ב"מ במשנת כל היוצא מן העץ. משמע דכל הכלים מביאין הטומאה על עצמן בכל שהם ואפילו מחצלות. ואי הכי תו ליפלוג בדידה. דלסיכוך נמי לא מסככין בה. אלא כשחיברן דווקא. כדפירשו התו' שם. דאי לאו הכי אכתי מקבלת טומאה. ואמאי סתם לן תנא הכא. דמשמע בכל ענין שרי:

ולא מסתבר למימר דכי עשאה לסיכוך בטולי בטלה. ולא בעי חבור אחר דבהכי סגי ליה. (ומכאן אתה למד למ"ש הרב בהג"ה דש"ע (סי' תרכ"ט). משם הכלבו דבמקום שנהגו לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה. אין מסככין בו. דמשום גזרת תקרה נגע בה. דאל"ה הכי עדיף טפי כשקובען כעין תקרה ומחברן חיבור גמור. ואדרבה בלא"ה לא מתכשרי לדעת התו'. ומ"מ דעת הכלבו צ"ע מניין לנו לחדש גזרות אחר התלמוד) והדבר צריך תלמוד ועיין פ"ו ופ"ח דאהלות:

וליכא למידק איפכא מדרשב"א דפוסל לסכך בפשתן. ואוקימניה כסומכוס משום דס"ל דמטמא בנגעים. ותיפוק ליה לתלמודא משום דמטמא טומאת אוהלים. דהא ודאי מטמא נמי באוהל אפי' אינו בגד. וכדתנן בהדיא במשנה דכל היוצא מן העץ דפשתן מטמא טומאת אוהלים. אע"ג דלאו בגד הוא. ודילמא היינו נמי טעמיה דרשב"א. דמשו"ה פסיל לסכך בו. וליתי כסתם מתני' ואליבא דהילכתא. ולא משום טומאת נגעים. וכסומכוס יחידאה. ומדלא אוקימנא הכי. תפשוט דטומאת אוהלים לא מהניא בסוכה:

הא לאו מילתא היא. דרשב"א בשלש על שלש איירי. ואין אוהל פחות מטפח. משום הכי צריכינן על כרחין למימר דטעמיה דרשב"א. משום דמטמא בנגעים הוא דפוסל לסכך בו. ולא משום טומאת אוהל. ולעולם רשב"א אית ליה נמי טומאת אוהלים דפסלה:

ובהכי ניחא לן נמי דלא תיקשי אכללא דכייל כל היוצא מן העץ מסככין בו. והאיכא נמי מחצלות דיוצא מן העץ נינהו. ולא מסככין בהו. אלא משום דרשב"א לא מיירי אלא בקטנה דאין בה גע"ג. ומחצלת דלשכיבה. לא בצרה מששה על ששה:

פרק ב

משנה א

אר"י נוהגין היינו שהיינו ישנים תחת המטה בסוכה. פירש הרע"ב דקסבר לא אתי אוהל עראי ומבטל אוהל קבע. וכתב בתי"ט וצ"ע דלא פליג ר"י בקינוף. ובגמ' איתא דר"י ס"ל בכילת חתנים דמותר לישן בה אע"פ שיש לה גג וגבוהה עשרה מהך טעמא דלא אתי כו' ואע"ג דאיכא התם דקינוף מיקרי קביעי גבי כילה. מיהא גבי סוכה ודאי דלא מיקרי קביע דלא עדיף ממטה דמטלטלת וכן קינופי' עכ"ל:

ולא ידענא מנ"ל הא דהא פשטא דמילתא דקינופין הם אוהלים גמורים כדברי המתרגם. שהביא התי"ט לעיל שתרגם ויטו לאבשלו' האוהל קינופין. והיינו נמי טעמא דקינופין חשיבי קביעי. אפי' גבי כילה. ונקליטין אע"ג דגביהי עשרה לא מיקרו אוהל. דלא בעשרה לחוד תליא מילתא. כיון דלא קביעי. ומשו"ה לא פליג ר"י בקינוף. דס"ל אוהל קבע הוא. ומודה דאתי אוהל קבע ומבטל אוהל קבע:

ולדידי פשיטא דעדיפי ממטה. דמטה לתוכה עשויה. ולא לישן תחתיה. ולא חשובה אוהל כלל. וגם אין קביעותה חשוב. שבקל עוקרין ומסיעין אותה ממקום למקום. משא"כ בקינוף אע"ג דמיטלטל אינו נוח כל כך להסיעו ומה שקובעין אותו לפעמים במקום אחר. אין בכך כלום ואינו מבטל קביעותו. שסוכה ג"כ יכול לעשותה מיטלטלת. אפי' לדברי ר"י דבעי קבע ודוק:

וממתני' דלקמן דפסיל ר"י באינה יכולה לעמוד בפ"ע. ופרשינן בגמרא לחד לישנא משום שאינה קבע. ופירש"י לפי שמיטלטלת ע"י המטה. לא תשמע מנה דביכולה להטלטל פסולה. דלא חשיב תו קבע לר"י. דעל כרחך הכי פירושו לפי שהכרעים של מטה אינן בטלים לה. שעשויין לינטל משם למלאכתן. וכיון דאינה יכולה לעמוד בלא הם. משו"ה מיפסלא בענין זה לר"י. אבל אם יכולה לעמוד בקבע. אע"פ שראוייה ליטלטל. ודאי דלא קפיד ר"י. דהא ממשכן גמר. ומשכן עשוי ליטלטל:

ועוד הא שמעינן ליה לר"י בפ"ג דעירובין [דף ל' ע"ב] דאית ליה אוהל זרוק שמיה אוהל. הא ע"כ לא בעי ר"י אלא אוהל שיכול לעמוד בקביעות ימים רבים. ואע"פ שעשוי באופן שיכול ליטלטל אין בכך כלום וסתם אוהל מיטלטל הוא:

ועיין בתו' (דמכילתין דף כ"א:) ד"ה שאין לה קבע. שכתבו כסברא זו בעושה סוכתו בספינה דחשיב קבע. אע"ג דמיטלטלת. כיון דאורחה בהכי. וכ"ש לאוהל קבוע ועומד. אלא שראוי לטלטלו כשרוצים. ודכתבו התו' דפליגי נמי בעושה בראש העגלה. היינו משום דלא קביעא כלל:

וכן הא דכתבו עוד דבסמכה בשידה תיבה ומגדל. נמי לר"י פסולה אליבא דכ"ע. צ"ל מהך טעמא דאמרן הוא. דכיון דאינן מיוחדין לכך לא הוי קביעות. דומיא דפרישית בכרעי המטה. ולא מפני הטלטול לבד. שאם היא עשויה בחוזק שיכולה לעמוד בקביעות. אע"פ שראוייה ליטלטל כמו משכן. קבע אשיב ליה. וזיל בתר טעמא דר"י בקבע משום דבעי סוכה הראויה לשבעה והאיכא. על כן טלטול זה אינו מעלה ולא מוריד. אלא כשהוא באופן שמבטל ודאי הקביעות. כענין שאמרנו וזה ברור מאד:

ועוד מלבד זה קינוף אוהל גמור הוא וחשוב קבוע כמו בית. ואינו עשוי ליטלטל כל כך כדמוכח מהתרגום. ומלשון הגמרא ובית נמי לא גרע מקינופות. שמע מנה דמיהת בית לא עדיף מנייהו לענין קביעות זה:

ותו משמע לי מלישנא דמתני' דלעיל כדפרישית ודייקית מדתני פסולה בקינוף. דלאו משום אשוויי אוהלא לחוד אית ביה. אלא דמיפסלא נמי סוכה משום דהוי כשני סככים. וזה הקינוף חשוב בית בפני עצמו. ואע"ג דחוץ לקינוף ודאי דהסוכה כשרה. משום דיושב תחת סכך א'. אבל תחת הקינוף דיש ב' סככים גמורים. אשמעינן דמשו"ה מיפסלא נמי:

ונפקא מנה אם פרס ע"ג קינוף דבר שאינו מקבל טומאה. כגון מחצלת העשויה לסיכוך. דמשום אשוויי אוהלא הוי שפיר דמי. דמאי נ"מ אוהל תחתון נמי כשר. קמ"ל דפסולה משום סוכה שתחת סוכה. ודוק כי קצרתי ונכון לע"ד:

משנה ד

שלוחי מצוה פטורין. בתי"ט העתיק כאן דעת הג"ה דש"ע שנמשך אחר סברת הר"ן בזה. דאם יכול לקיים שתיהן בלא טורח יעשה שתיהן:

וצל"ע בזה כי מפשט הסוגיא אמתני' דהכא. ומעובדא דרבה בר"ה ור"ח דגנו ארקתא דסורא. [דף כ"ו ע"א]. משמע דלא כוותיה דוק ותשכח. וכן משמע תו בגמרא דמכילתין (דף י':) בעובדא דאגנינהו ר"נ בסוכה שנוייה מופלגין ד"ט. ומ"ש התו' אינו מוכרח. ועמ"ש בס"ד לעיל מ"א פ"ב דברכות:

חולין ומשמשיהן פטורין. כתב הרע"ב וכן הולכי דרכים. משום דכתיב תשבו כעין תדורו. וכתב תי"ט וטעמא נ"ל דדריש דהו"ל למימר בסוכות תהיו עכ"ל:

ואין נראה לי כן לפי שאינו לשון מקרא. שאין לשון הויה נופל על הדירה. וטפי הו"ל למימר הכי דמצי למכתב בסוכות תחנו. אך נראה לי יותר דנפקא לן מיתורא דקרא דסיפיה ישבו בסוכות. בסוכות תשבו דרישיה למה לי. אלא לאו למידרש ביה לשון עיכוב כמו ונשב בקדש:

משנה לחם

שלוחי מצוה כו' מהכא ליכא למידק. דאורחים (הנחים בעיר בימי הסוכות) חייבים בסוכה. **דסד"א** לכתחלה לא שרי לילך בדרך בחג. אפילו לדבר מצוה. כשאינו מוצא סוכה שם. דמאי אולמה דהך מצוה מהך. וכל שכן כשמצות סוכה קדמה. שאינו רשאי להפקיע עצמו ממנה. ע"י מצוה אחרת. קמ"ל דפטורין. משום שאין אדם מניח דרכו מפני ביתו. וכן לסוכתו. **והשתא** דאתית להכי. לעולם אימא לך. אפילו אורחים ההולכים לדבר הרשות. פטורין מהאי טעמא. ואדרבה אורחין דמקמי הכי אזלי. דאכתי לא חיילא מצות סוכה. הוה אמינא פשיטא דפטורין. **ולא** נצרכה אלא משום שלוחי מצוה. דאזלי האידנא. בתר דרמי עלייהו חיובא דסוכה. משו"ה ליכא למשמע מידי מהכא. **מיהו** מההוא עובדא דר"ח ורבה בר"ה. דאגנינהו ר"נ בסוכה שנוייה מופלגין. ואמרו ליה אנן שלוחי מצוה אנן. ופטורין. שמע מנה דמשום דאכסנאין הוו. לא מיפטרי. וכן כתב הרא"ש. דהשרוי באכסניא. אינו פטור. עמ"ש גבי סירחא דגרגישתא. **עם** שאינו מוכרח כמו שהגהתי עליו בחיבורי שם. **ועמ"ש** בס"ד במו"ק על בעל ספר המנהגים. גבי קדוש דבה"כ. **ומהא** דאמרינן. הולכי דרכים ביום. חייבין בלילה. ליכא למשמע. דאיכא לאוקמה בחוזרין לבתיהן ולסוכתן בלילה. לאפוקי ארחי ופרחי. דטריחא להו מילתא טובא. והיאך תטיל תורה חובה כזו. על אדם שאין לו מקום. וכי יעשנה באויר. או האם יחויב לקנות או לשכור מקום ליום או ליומים. ולסוכת חברו א"צ לילך מדין תורה.

משנה לחם

שם ד"ה לחולין תחנו. כדכתיב חונים בסוכות. **להתורני** כמה"ר בער פ"ב יצ"ו. מה שלא הבין כ"ת מ"ש בד"ה חולין. באמרי שאין לשון הויה נופל על הדירה. שנראה לך כסתירה לד"ע. וסיוע לדתי"ט. **פלא** גדול שלא יבין לדעת כוונתי בזה הפשוטה מאד. כי עכ"פ ישיבת סוכה או אוהל וצריף. וכל דירת עראי שאינה קבועה. דירה כל דהיא שמה. הן קטנה או גדולה. אחת ארוכה או קצרה. מכלל דירה לא נפקא. בשיתוף השם. אע"פ שחז"ל הוצרכו לעשות הבדל והיכר בין ישיבה לשעתה בלבד. ובין סתם דירה של כל השנה. מ"מ הכל נכלל בגזרת דירה כללית. **ואני** הוצרכתי להשתמש בלשון כולל. והכי קאמינא. דאין לשון הויה נופל על הדירה לגמרי. לא דירה מרובה ולא מועטת. לא כללית ולא פרטית. ואף את"ל. דלא מידריש כעין תדורו ממש. מיהת משמע לשון דירה בעלמא. **ואם** היה שיתכן בלשון. אדרבה ודאי איפכא משמע. שיהיו בה בתמידות כל ז' (כמו אשר יהיה הענן על המשכן. וכן הוראת לשון הויה בכ"מ. רצוף בלי שום הפסק בנתיים כלל) ותהיה הוראתו יותר כוללת. מהוראת תשבו. וק"ל. **אבל** האמת שאין ענין פעולת ההויה נקשר אל העמידה בסוכה. ולא שייך זה לזה כלל. זה פשוט ומבואר למבין מעט. ומכיר הילוך לה"ק ושמושו.

משנה ה

נטלו במפה. פירש הרע"ב משום נ"י דר"צ כהן היה כדמוכח פמ"ש והיה אוכל על טהרת תרומה וזוהי א' מי"ח דבר שאפילו פחות מכביצה מקבל טומאה. וכביצה לא אישתרי במפה כ"כ. התו' עכ"ל התי"ט:

והוצרכו התו' לפ' כך דר"צ כהן הוה. משום דשאר כל אדם אין צריכין לא נטילה. ולא מפה בפחות מכביצה. כן נ"ל בדעת התו'. דאע"ג דאית להו טומאה בתרומה פחות מכביצה. ונט"י דחולין משום סרך תרומה. אפ"ה טומאה זו דפחות מכביצה. בתרומה גופה דרבנן היא. כדפירש"י בפ' כ"ש. וכדמשמע במס' טהרות. לא אחמירו בה להצריך נטילה אף לחולין:

ושגג הרב האחרון במג"א ז"ל בהביאו דברי התו' הללו בא"ח (סימן קנ"ח) לסיועי לסברא המצריכי' נט"י לפחות מכביצה. דא"כ למה האריכו התו' ללא צורך לבאר שר"צ כהן היה. ואטו ישראל לא בעי נט"י. אלא ודאי כדאמרן דשני להו בטומאה קלה זו. בין כהן לישראל. וזה ברור. וע"כ אין ללמוד ממשנה זו לנטילת חולין דידן. אפי' לפי שיטת התו' דהכא:

וזה שכתבו לתת טעם דלא נטלו במפה אלא משום שהיה פחות מכביצה. אבל כביצה לא משתרי במפה כו'. תמיהא לי דאישתמיט להו הא דהתירו מפה לאוכלי תרומה [חולין דף ק"ז ע"ב]. ור"צ כהן היה כפי' התו' והותרה לו מפה אפי' לכביצה. והתם בפ' כ"ה הכי ס"ד למידק ממתני' דהכא. ודחינן לה דילמא לא אשמעינן במתני' אלא סוכה וברכה. אבל מפה אפי' ליותר מכביצה:

ועל כרחין מתני' הכין מתפרשא אליבא דהילכתא דהא קיי"ל התירו מפה לאוכלי תרומה. אע"ג דזיל הכא בגמרא דמכילתין קמדחי לה. דילמא פחות כביצה לא בעי נטילה וברכה. הא כביצה בעי נטילה וברכה. הכא דיחויא בעלמא הוא. ומשום דלא תיקשי אדר"י ואביי. לא בעי נמי לאוקמה למתני' אלא משום ברכה לחוד וק"ל. אלא ודאי דהכא לאו לקושטא קאמר לה:

שוב ראיתי בתוספ' בגמרא שהקשו הם עצמם לדבריהם. כאשר הקשיתי והניחו בתימה ובאמת אינה קושיא דנטילה לאו בדווקא נקיט לה תלמודא דהא לא צריך לה כדאמרן והכי אשכחן טובא:

ומיהו י"ל דאפ"ה שמעינן מנה דמתני' נפקותא לענין מפה. כדבעי תלמודא דהכא לתרוצי אליבא דר"י ואביי. דאע"ג דהותרה מפה לאוכלי תרומה. דווקא בשעת הדחק. ולכן בכביצה היה ר"צ מחמיר ליטול ידיו. אע"ג דמצי למיכל ע"י מפה. אבל משום דפחות מכביצה הוה. לא אחמיר ביה וקמ"ל דלא אמרו מפה לאוכלי תרומה. אלא מדוחק. אבל בלא דחק. יש חילוק בין כביצה לפחות:

אי נמי הא דלא נטל אפילו לפחות מכביצה. כיון שהצריכה מפה משום טומאה לשיטת התו'. לא מחמת טירחא וקל הוא שהקל בה. דר"צ חסיד גדול היה כנודע ממנו. וחומר

גדול נהג בה. והא דעבד הכי. דעדיף טפי. משיטול ידיו ולא יברך. משום דטומאה זו מדרבנן. והויא לה כספק דדבריהם דלא בעי ברוכי ודוק:

ואפשר שזה היה ג"כ טעמו שאכל חוץ לסוכה. משום חשש ספק ברכה שאינה צריכה. כנלע"ד והמדקדק ימצא טעם לדברי:

משנה לחם

ולא ברך אחריו פירש"י דדריש כר"י כו'. **ועיין** לחם לשובע. במו"ק א"ח (סר"י).

משנה ו

לילי. דקדוק המלה עפ"ח דתרומות:

משנה ז

לא קיימת מצות סוכה מימיך. עמ"ש בס"ד בבתרא דפסחים:

משנה לחם

עפ"ד דפסחים מ"ה.

משנה ט

משתסרח המקפה. כתב הרע"ב אם ירדו גשמים עד שאילו הי' לפניו מקפה של גריסין כו' כ"כ הסמ"ג והביא בתי"ט שהטור השיב עליו דלא משמע כן מדלא אמר כדי שתסרח. ושהב"י כתב דלאו דיוקא הוא דאיך אפשר דלא יהבא מתני' שיעורא היכא דליכא מקפה עכ"ל:

ולענין קושית הב"י יש לו להשיב דמתניתין יהבא שיעור בסרחון והפסד המאכל כל שהוא. בין היה מאכל הממהר להתקלקל או מתאחר. הכל לפי מה שהוא המאכל שלפניו אז. בו משער בקלקולו. ומאז מותר לו לפנות ולא קודם. ונקטה מתני' מקפה לרבותא. דאע"ג דממהרת להתקלקל מכל התבשילין. והוה אמינא דלא משערינן בקלקול תבשיל. אלא כל שיש בו שיהוי זמן עד שיגיע להסריח אבל המסריח מהרה. לא זהו שיעורו. קמ"ל דהשוו מדותיהם לשער שיעור זה אפי' במקפה. וכ"ש לשאר תבשילין:

אלא שעדיין יש לדקדק מי שמזונו רק פת במלח או בלפתן. ופירות הנאכלין חיין איך ישער. ונ"ל דבכל זה איכא לשעורי בקלקול האוכלין. ולא אפשר דלא פסיד פת מחמת הגשמים. דאפי' להעביר קערה על הפת אסור. שמא תשפך המרק עליו ונמצא הפת נפסד. כ"ש שנמאס בלחלוח גשם וכך חובתינו וכך יפה לנו. ולא לשווייה להטור טועה בדבר פשוט. ולשון המשנה ודאי דייק כוותיה ומכוון לדעתו. משא"כ לפי' הסמ"ג הוא דחוק מאד. ומדשתיק מנה תלמודין. משמע דלא ס"ל הכי. כדכתבו הפוסקים בדוכתי טובא. אמאי דאתמר בירושלמי ולא אידכר בגמרא דילן:

פרק ג

משנה א

לולב הגזול. כתב הרע"ב ולאחר יאוש נהי דשלו הוא. מ"מ מצוה הבאה בעבירה היא. והקשה בתי"ט בשם התו' וא"ת לקמן דפסלינן אשרה משום דמיכתת שיעורא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה עכ"ל:

ולי נראה לתרץ במה שפיר' הכ"מ דעת הרמב"ם דלא מפליג בין אשרה לאשרה. דס"ל אפילו אשרה דנכרי דאית לה ביטול. הואיל ומתחלת ברייתה מיכתת שיעורה. מאיסה למצוה גם אחר ביטולה. דהא על כרחך נתבטלה כבר כשלקח ממנה לולב. כדתנן קרסם וזירד ונטל ממנה עלה או שרביט הרי זו בטלה. (דליכא למימר דאיירי בדגזז ישראל הלולב. דלא נתבטלה על ידו. דישראל אינו מבטל ע"א של נכרי [ע"ז דף נ"ב ע"ב]. זה אי אפשר דא"כ היינו גזול (אף שי"ל ודוק) ומאי אשמעינן. אלא לאו שקנאו ישראל מן הגוי וכדמשנינן באוונכרי. א"כ הרי נתבטלה ביד הגוי דוק היטב) ואפ"ה לולב זה הניטל מאשרה לא חזי למצוה:

והשתא איצטריך לאשמועינן דאע"ג דלית ביה משום מצוה הבאה בעבירה. דהיינו ולא תביא תועבה אל ביתך. דמכיון דבטלה שריא להדיוט. אפ"ה למצוה לא חזיא למיפק בה. מטעמא דכתותי מיכתת שיעורא קודם ביטול. ואע"ג דאוקימנא למתני' באשרה דמשה. ה"ה לאילן שנטעו מתחלה לאשרה איתיה להך טעמא. דכתותי מיכתת. ודרבא דאמר אם נטל כשר מיתוקמא במשתחוה לדקל כדכתב בכ"מ:

ונקט תלמודא טעמא דמיכתת שיעורא. אע"ג דבאשרה דמשה דאיירי ביה. שייך נמי טעמא דמצוה הבאה בעבירה. ניחא ליה בהך טעמא דשייך גם בפסולה דאשרה דנכרי בעלמא. דהא מתני' סתמא קתני פסולה. בכל אשרה שהיא שנטעוה מתחלה לע"ז. ואפי' דנכרי האידנא. דבת ביטול היא. ולא נקיט תלמודא אשרה דמשה אלא לדמיון. וה"ה לכל אשרה דדמי לה. דשייך בה טעמא דכתותי מיכתת שיעורא. כך נ"ל בדעת הכ"מ ושיטתו נוחה ומקובלת:

וצ"ע דעתו בפסק הלכה בא"ח (סי' תרמ"ט סעיף ג'. וגם בסעיף ד' שם). שפסק להקל בגנות הצעירים. וביותר לפמ"ש שם בהג"ה דאפי' אילן הנטוע לפני ע"א. כל זמן שאין עובדין אותו מותר ומסתימת לשונם ז"ל משמע דביה בכל גוונא ליכא איסורא אף שלא נתבטל ביד העכו"ם אפילו בי"ט ראשון. והוא תמוה לכאורה. שהרי נתבאר בי"ד (סי' קמ"ב סעי"ג). שדינו כנוי אלילים. עיין שם בש"ך דלא בעינן כה"ג שישתמשו

דהיינו תשמישן וא"כ אפי' אליבא דכ"ע ליתסר בי"ט ראשון דבעינן לכם וליכא. וכ"ש להרמב"ם:

איברא לפום מאי דכתיבנא בס"ד בחי' פ"ג דר"ה ע"ש. איכא לשנויי הכא נמי דכיון דתשמיש ונוי הוי ולא מגופה דע"א הוא. אית ליה ביטול אפילו ע"י ישראל. כ"ש אי מיירי נמי בשנותן לו העכו"ם. דהא בטולי בטליה ודאי. ועדיין צ"ל דמיירי בנהנה שלא בטובה עיין בי"ד (סי' קמ"ג) ודוק:

משנה לחם

נפרצו לשון מקרא. כפרץ רחב. חומות ירושלם אשר הם פרוצים. ודומיהם. והוא קרוב ללשון שבירה. והכא היינו עקירה. שנעקרו משדרו של לולב. ותלוין למטה. אם אינו אוגדם. **אבל** ודאי עדיין מעורין מקצת. דאל"ה. צריכא למימר דפסול. **ובשדרו** של לולב עצמו שנשבר כה"ג. ומעורה מקצת. אם יש לו תקנה. עמ"ש בס"ד בשי"ע (סע"א) ובמו"ק.

משנה לחם

בלח"ש ס"פ מקובלת. גם לפמ"ש הר"ן. מיושבת קושית התי"ט.

משנה לחם

ציני הר הברזל לר"ן. דקלים קשים הגדלים בהרים ע"כ כו' ואפשר דאע"פ שנקרא גיא שיש שם הר עכ"ל תי"ט. **אשריו** שספקות שלו כך. כי מקרא מלא הוא בידינו (יהושע ט"ו) ועלה הגבול אל ההר אשר על פני גיא בן הנום. **והיינו** הר הברזל. וק"ל. משום דאמרינן בפמש"נ. סימן לעמקים דקלים. ואין מביאין בכורים מתמרים שבהרים. סד"א למצות לולב נמי לא חזו. קמ"ל דכשרים.

משנה ב

משנה לחם

ואם מעטן כשר אפילו אחר שאגד ההדס עם הלולב. אם מעטן בי"ט. וצריכא רבה. עמ"ש בס"ד במו"ק ובהגהותי לספר הר"מ.

משנה ד

אפילו שלשתן קטומין. עיין בתי"ט. וצריכין אנו למודעי פי' הראב"ד ז"ל במשנה זו ולשיטתו הכל מיושב יפה. אע"פ שהשיבו עליו הבאים אחריו. עמוד עליו בספר ההשגות:

משנה לחם

שלשה הדסים נ"ל פשוט שאפילו הם בקלח אחד. או בגזע או ענף אחד. מפסגם וכשרים. כמו באזוב דפרה. וכן לשתים דערבה.

משנה ה

של ערלה פסול הק' התו' והוב' בתי"ט פסולים. דערלה ותרומה טמאה משום דדינן בשריפה ומיכתת שיעורייהו כמו באשרה ועיר הנדחת. ולמאי צריך לטעמא דלכם. וי"ל דודאי לא היה צריך לענין ערלה עכ"ל:

ולפמ"ש התי"ט לעיל י"ל דצריך לטעם זה להודיענו פסולן מה"ת. ואליבא דידי לעיל נמי איכא למימר דאיצטריך ליה הך טעמא דלא תימא אשרה אינה פסולה אלא באינה בטלה. ומשום דהו"ל מצוה הבאה בעבירה. והיינו נמי טעמא דעיר הנדחת. דקאי בלא ידבק בידך מאומה מן החרם. אבל משום דמיכתת שיעורא לא מיפסל. צריכא:

ועי"ל דלק"מ דטעמא דכתותי מיכתת שיעורה. לא מהני אלא היכא דאסור בהנאה. אבל היכא דשרי בהנאה. דאיכא דין ממון. לא חשיב כמיכתת שיעורא. והכי משמע נמי בגמרא מדפריך למ"ד דין ממון. מתרומה טמאה. ואמאי לא משני דתרומה טמאה היינו טעמא משום דמיכתת שיעורא וק"ל. אלא כדאמרן. ולענין ערלה הכי נמי דלא צריך לטעמא דלכם. אבל בתרומה טמאה ודאי צריך. אליבא דמ"ד דין ממון:

של מעשר שני בירושלם לא יטול ואם נטל כשר. כתב בתי"ט אבל חוץ לירושלים לא. דבעינן לכם כדפירש הרע"ב. וא"כ צריך לחלק בין כשהמקום מעכבו להיכא דגברא לא חזי כו' ובאמת שהסברא איפכא וכ"ש הוא כו' וזוהי דעת הר"ן דהה"נ חוץ לירושלם כו'. וא"ל דהר"ן ה"ט דאליבא דמ"ד ממון בעלים מפרש כו' והר"ן שכתב משום דממון בעלים הוא איצטריך משום דס"ל בעינן נמי דין ממון וצ"ע. ודע דלהר"ן נמי איכא לאקשויי ממ"ש התו' גמ' דחלק דמ"ש בגבולין ד"ה ממון גבוה. וא"כ נמצאת למד דרש"י והר"ב שפירשו כמ"ד בעינן היתר אכילה ה"ל לפרש ה"ה חוץ לירושלם כהר"ן. והר"ן ה"ל לפרש דחוץ לירושלים לא כרש"י עכ"ל:

ובמ"כ הוא כולו שגגה ומחוסר הבנה. ומתחלה הניח יסוד רעוע ע"כ נתקשו לו דברי רש"י והר"ן והחליף השטה. כי מ"ש בתחלה שהסברא נותנת איפכא. ודן ק"ו מתרומה ודמאי. דמה התם דאע"ג דלדידי' לא חזו. הואיל וחזי לכהן ועני הוי ראוי לכם. הכא דלדידיה גופיה חזי בירושלם. לא כ"ש שאין המקום מעכבו. האי ק"ו פריכא הוא. דמה לתרומה ודמאי. דאע"ג דלא חזו לדידיה. חזו לאחריני הכא. תאמר בשהמקום גורם. כמו במ"ש שאינו ראוי לא לו ולא לאחרים כאן. משו"ה לא מיקרי חוץ לירושלם ראוי לכם. וזה פשוט וברור:

ואחר שנסתר יסודו נפל כל מה שבנה עליו הרב הנז'. ורש"י והר"ן איש על מקומו יבוא בשלום. דאזדו לטעמייהו ודעת רש"י ברורה דס"ל מ"ש ממון גבוה הוא. והיתר אכילה

לכ"ע בעינן. ובירושלם דווקא דיעבד יצא. כיון דאיכא היתר אכילה. אבל חוץ לירושלים דלית ביה היתר אכילה ולא דין ממון. פשיטא לא מיקרי לכם. והר"ן רוח אחרת עמו דס"ל כמ"ד ממון בעלים הוי. ובעינן דין ממון. משו"ה לא מפליג בין ירושלם לחוצה לה:

ואי קשיא לי הא קשיא לי לשטת הר"ן. מי דחקו לפרש המשנה בפשיטות אליבא דמ"ד בעינן דין ממון. דאתי כרבנן דפליגי עליה דר"מ. וס"ל ממון בעלים הוא. והא דלא כהילכתא דאיפסיקא בהאיש מקדש כר"מ. דמ"ש ממון גבוה הוא. ולדידיה לא מיתוקמא מאני' אלא אליבא דמ"ד לפי שיש בו היתר אכילה. אבל שיטת רש"י ז"ל מרווחת. דחוץ לירושלם לא יצא. דליכא היתר אכילה כלל וכנז' וכדפירש"י בחלק. ובירושלם יצא דלא בעי דין ממון. והרי יש לו בו היתר אכילה. וזה ברור:

ומעתה מ"ש נמצאת למד דרש"י והר"ב שפי' כמ"ד דבעינן היתר אכילה. הו"ל נפרש ה"ה חוץ לירושלים כהר"ן. אין לו מקום:

ומה שכתב דאיכא לאקשויי להר"ן מגמרא דחלק דמ"ש בגבולין לכ"ע ממון גבוה. ליתיה התם. ולחד פרושא ברש"י שם לק"מ. ואף התו' מפרשים בפ' האיש מקדש (דף נ"ג:) דההיא דחלק אתיא נמי כמ"ד מ"ש ממון בעלי' אף בגבולין והוא מוכרח ע"ש. ואין להאריך ודוק:

משנה לחם

והיבש עתי"ט מ"ש הראב"ד. שיכול לבדקו ע"י מחט שיעבור בו כו'. **ולענ"ד** בדיקה קשה היא מאד כמעט נמנעת. לפי שאי אפשר שלא יעשה בו חסרון כל שהו. והרי הוא פוסלו בכך. **אבל** יש לנו קלה מזו. והיא שתוחב בו מחט מעט. ורואה אם הנקב חוזר ומתמלא אחר שהוציאה. לח הוא. ואם לאו. כבר כלתה ליחה שלו ונתייבש. **דוגמתו** מצאנו בירושלמי ספ"ב דשביעית. לענין דלועין אם הוקשו בשביעית. כיצד בודקו. עוקצו אם מתאחה. ע"ש. וזה דבר קל. ואינו גורם חסרון באתרוג אפילו משהו. משא"כ בהעברת חוט מעבר לעבר.

משנה ו

עלתה חזזית על רובו. כתב הרע"ב במקו' א' הוא דבעינן רובו. אבל בב' או בג' מקומות אפי' על מעוטו פסול. והקשה בתי"ט השתא שנים פסול ג' מיבעיא עכ"ל:

והכא לא שייך למימר כדאמרי אינשי. כדאמרינן בעלמא. דדווקא לקולא הוא דאמרינן הכי. דמשמע אפי' טובא נמי. אבל הכא לחומרא ליכא למימר הכי:

ובאמת בתו' ריש מכילתין בגמ' (דב"ב) ד"ה אפי' מ' ונ' אמה. משמע דבזו ואצ"ל זו. נמי אמרינן כדאמרי אינשי ע"ש. וי"ל דאי הוה אמר ב' לחוד. הו"א הכי דווקא הוא דהוי מומא ופסול. אבל טפי אורחא הוא וכשר. ודוגמא לסברא זו. נזכרה בפי' הרע"ב גבי נקלף:

אי נמי איכא למימר משו"ה נקט לישנא יתירא. דלא ניתי למטעי דלפלוגי ברישא הוא דאתי. דלא מיפסל ברובו אלא במקום א'. אבל בשנים אפי' ברובו כשר. כדאיתא בגמרא דהכי הוה ס"ד. והשתא דנקיט בג' מקומות על כרחך לאו ארישא קאי ואהתירא קמהדר. דבג' מקומות יותר סברא לפסול. דמחזי כמנומר כדאיתא בתלמודא. אלא ודאי אפסולא דמעוטו מהדר. ושמעינן טעמא מדנקט ג'. דמשום דהוי כמנומר הוא:

עי"ל דב' באתרוג קטן. (למר כאגוז ולמר כביצה) וג' בגדול. כדשנינן ריש מפנין [דף קכ"ו ע"ב]. ובפ' במה אשה [דף ס' ע"ב] גבי סנדל המסומר ד' מסנדל קטן וה' מגדול. וזה פשוט ורגיל בתלמוד. ולא ידעתי מדוע הרעיש הרב בכ"מ את המעיין. והפליג התמיהא בחנם. מאחר שרבים נמצאים כמו זה:

משנה לחם

בלח"ש בתלמוד. נ"ב **עיין** עוד כתובות (דצו"א) ורפ"ד דקמא. ובהגוזל בתרא (דקיח"ב) ובפ' הזרוע. גבי כהן טבח. דממתינין לו שנים שלשה שבתות. ובמציעא פ"ב (דלב"א) ובהאומנין. ועמ"ש שם בס"ד. ובבתרא (דכ"א) וכמ"ש התוספות שם. **ועמ"ש** בס"ד מ"ג פי"א דכתובות. ובפרק בנות כותים (דלז"ב) כמה קשויה אפילו ארבעים וחמשים יום.

משנה ז

משנה לחם

אפילו אחד בשתי ידיו אבל הגדול יותר מזה. ר"ל שאין יכול ליטלו אפילו בשתי ידיו. פסול לדעתי. **ומ"ש** בגמרא שר"ע בא לבה"כ ואתרוגו על כתפו. עחי"ג בס"ד.

משנה ט

מנענעין. האריך בתי"ט בענין הפנייה לדרך ימין והביא תשו' מהרי"ל שכתב תמיהני על כתיבת תורתנו דפונין לשמאל. ושמא מרע"ה עיניו ראו את מורו ופנה לימינו עכ"ל וכתב עליו בתי"ט וזה דוחק. ועוד דנצטרך לומר הואיל ומשה הוצרך לכתוב כך. משו"ה אנן נמי צריכין לכתוב עכ"ד:

ולי נראה שאין בזה כ"כ דוחק. דבכל אדם נמי שייך קצת האי טעמא. דלעולם יחשוב אדם שכינה כנגדו. כמאמר המלך החסיד שויתי ה' לנגדי תמיד. וכל שכן בעשיית מצוה מהמצות וכמ"ש רז"ל [תמיד דף ל"ב ע"ב] על הפסוק קומי רוני בלילה וגו' נוכח פני ה'. שהעוסק בתורה שכינה כנגדו. והוא הדין לכותבה דורשה ומגיהה:

ובמאי דמסיק הרב הנזכר דאף מאן דמסיים במערב אפשר דשפיר עבד לדרך הסוד. כיון לדעת הקדוש האר"י ז"ל. שכך הנהיג מזרח דרום צפון מעלה מטה מערב. ומי לנו בעל הסוד גדול ממנו ז"ל. אם אמנם לא דרכי בתי"ט דרכיו של האלהי ז"ל. כי גבהו מחשבותיו ועמקו סודותיו:

אולם לפי הנגלה שבדרך הסוד. ודאי יש פנים לדעת הלבוש. וזכר לדבריו נ"ל בכריכות הציצית שבלבן מתחיל ומסיי'. ולא בתכלת והמשכי' יבין. אמנם נענוע דבר אחר הוא: **בהודו לה' תחלה וסוף**. ז"ל הרע"ב תחלת המקרא וסוף המקרא. ואית דמפרשי תחלה הודו ראשון וסוף הודו אחרון שבסוף ההלל והכי מסתבר עכ"ל:

נ"ל דאתיא כי הא דכתיבנא בס"ד (בחיבורי מו"ק א"ח סימן קכ"א). דגם השחייה שבמודים. צריך לעשותה במלת מודים תחלה. ובולך נאה להודות בסוף. שמלות ההודאה גורמות השחייה ע"ש. וכן הוא כאן בנענוע דלולב. שהוא דוגמת שחיית האדם. שנעשית ע"י פיקוק חליות שבשדרה. וכך ארז"ל [ויק"ר פרשה ל' סימן י"ג]. לולב דומה לשדרה. והנענוע שעושה בו וכופפו היא שחייתו. ולכן גם היא נעשית עם אמירת הודו. וכן בסוף הפרק כענין השחייה דאדם. והוא הדין נמי לאידך גיסא איכא למימר אם איתא דהתם נמי ליכא קפידא בסוף כדכתיבנא התם בד"א. הכי נמי הכא לא קפדינן בסוף. אלא אסילוק הפרק. והא בהא תליא דהני ב' פירושים. כהנהו ב' דרכים שזכרתי שם בענין השחייה ע"ש:

משנה לחם

שכל העם היו מנענעים כו'. **שמע** מנה שבמנהג כזה. א"צ למחות בצבור ולמנעם מן התפוס בידיהם מאבותיהם. אע"פ שאין כן דעת חכמים (וכן מצינו כ"פ בתלמוד) ומסייע למ"ש בס"ד בספר עיר האלהית. בשער התחתון. בענין שינוי מנהגים בסדר נענוע הלולב. ואיכות עשייתו של הנענוע.

משנה לחם

בלח"ש ד"ה בהודו שחייתו (וזכורני שכ"ה בזוהר ובתיקונים. שמדמה ח"י נענועין דלולב. נגד ח"י חליות שבשדרה. ושכחתי מקומו).

משנה יא

משנה לחם

בשביעית שעם הארץ חשוד על השביעית. נהי דדמי לולב יכול ליתן לו. לפי שלולב עץ בעלמא הוא. ואין בו קדושת שביעית. עכ"ל רע"ב וכ"פ הר"מ ז"ל. **והוא** תמוה לכאורה. דמרהיטא דסוגיא דגמרא משמע. דלולב נמי אית ביה דין קדושת שביעית. אלא משום דבאילן אזלינן בתר חנטה. והאי בר ששית הוא. משו"ה רשאי ללקחו מע"ה. **איברא** כי מעיינינן בה. איכא לאפוכי בזכותיה דשפיר קאמר. לפום מסקנא דסוגיא. ויש ידים מוכיחות לפירושו. כמ"ש באריכות בתשובה (עשי"ע סק"ל). **עיין** עוד בפירוש הר"מ. מ"ש בד"א שנגמר בששית. **שנראה** לי ט"ס. וצ"ל שנגמר בשביעית. או שלא נגמר בששית וק"ל. עם שיש ליישבו בדוחק. ודוק.

פרק ד

משנה א

משנה לחם

לולב וערבה צ"ע איזה סדר שמר התנא בכאן. וע"ק לי. שבדין היה לו להקדים סוכה. דלא מפסקי לילות מימים. **ונ"ל** משום חדושא דאית בהו. דאע"ג דלולב יש לו עקר מן התורה. וכן ערבה אליבא דא"ש. ולפחות הל"מ היא (ומשו"ה תני להו בריש מכלתין) אפ"ה פעמים שאינן אלא ששה. להכי אקדמינהו (ולולב ודאי אית ליה לאקדומיה לערבה) הדר נקיט הלל ושמחה. משום דנפישן מצותיהו. ואקדים הלל. שמצותן משהאיר השחר. ושמחה אינה נוהגת אלא לאחר ק"ש ותפלה. וסוכה. פשיטא דקדמה לנסוך. שאינו מפורש בתורה. והחליל. שאינו אלא לשמחה יתרה. בדין הוא לאחרו.

משנה לחם

ההלל והשמחה בימים לעולם שמונה. ע"ל מ"ח.

משנה ב

ושאר כל הימים ששה. כתב הרע"ב וטעמא דגזרו והרי אין בנטילתו אלא טלטול בעלמא. דטלטול איכא מיהא מאחר שאינו עשוי כלי אף על גב דחזי למצוה כדאשכחן בקנים דשולחן עכ"ל התו' הביאו בתי"ט:

ולכאורה לא הבינותי זה דכי אינו עשוי כלי מא הוי. כיון דחזי למצוה היום. ודאי תורת כלי עליו. ואפי' אחר עבור קיום המצוה. כדתנן גבי י"ט ראשון שחל בשבת. מקבלת אשה מיד בנה. ולא דמי לקנים דהוו מידי דאפשר ליעשות מע"ש:

וי"ל דה"פ אפי' לא היה בו מצות היום. אין כאן איסור אלא טלטול. דאע"ג דחזי למצוה דשאר יומי. אינו אלא כעץ בו ביום שאין בו מצוה. דהוי שפיר דומיא דקנים. וכיון דביומיה לא חזי אי לאו המצוה אית ביה משום דרא דטלטול מוקצה. ופריך תלמודא תיתי מצוה ותדחי טלטול. דמצות היום משויא ליה מנא. וזוהי כוונת התו':

עוד הביא כאן בתי"ט בשם הר"ן ז"ל לתרץ מאי שנא גבי מילה דלא גזרינן שמא יעביר איזמל בר"ה. דהכא שאני שהכל טרודין בו ולא מדכרי חד לחבריה משא"כ במילה עכ"ד:

וקשיא לי פסח שהכל טרודין בו. אמאי לא גזרינן שמא ישכח סכין. כדרך שאירע לבני בתירה ויעבירנו. וי"ל דבני חבורה זריזין הן ומדכרי אהדדי:

ואכתי לא ניחא לן אליבא דר"י דשוחטין הפסח על היחיד [פסחים דף צ"א ע"א] וכוותי' קיי"ל מאי איכא למימר. ודוחק לומר דבני חבורה לאו דווקא רבים. דהוא הדין כל העוסק בפסח זריז הוא. ונזכר מעצמו שלא יבוא לידי חילול שבת. דומיא דכהנים זריזין דפירושו אפילו יחיד מהם. וטעמא כדפרש"י שהן בני תורה וחרדים [שבת דף כ' ע"א].

דאיך אפשר שכל ישראל יהיו בני תורה. והן רבים עתה עם הארץ. (ובאמת בעירובין (דף ק"ג.) פירש רש"י אבני חבורה זריזין. שכל העוסקין בפסח חכמים הן. ואכתי לאביי התם לא ניחא דלית ליה בני חבורה זריזין. ומטעמ' דפרישית):

ואין לומר דעשאום כחברים ברגל. כמו שנאמנין על הטהרות בשעת הרגל [חגיגה דף כ"ו ע"א]. דכל ישראל חברים ברגל. ובשבת נמי מצינו שע"ה נאמן על המעשרות שאימת שבת עליו. א"כ דילמא במילה נמי מה"ט לא גזור. והדרא קושיא אלולב. ותו דעד כאן לא מהימנינן לע"ה ברגל. אלא במידי דחשיד כולי שתא במזיד. אמרינן ברגל טיהר עצמו כדכתב שם הרמב"ם. וכה"ג אימת שבת מונעתו מן המזיד. אע"פ שחשוד עליו בחול. אבל דידע לאזדהורי דלא ליתי לידי איסור שוגג. היכא שמעינן:

וי"ל דאף למ"ד שוחטין את הפסח על היחיד. לכתחלה מיהת אם אפשר לאהדורי מהדרינן שלא לשוחטו על היחיד. כדאי' בפ' מ"ש טמא וכן פסק הרמב"ם. ובהכי ניחא לן מתני' דמשלשלין את הפסח. [שבת דף י"ט ע"ב]. כדכתיבנא התם בס"ד ע"ש. וכיון שכן הויא מילתא דלא שכיחא ולא גזרו בה רבנן:

אי נמי י"ל דסכין דשחיטה ל"ד לאיזמל. דהתם כיון דבעינן כלי שרת. היו נזהרין להצניען בעזרה. או שמא היו נותנין להם סכינים מבית החליפות. אלא שלפעמים לא היו מספיקין. וזהו שאמרו שכח ולא הביא סכין. אבל לא היה דבר מצוי. וכיון דמידי דלא שכיח הוא. הדר הוי ליה דומיא דערבה שדוחה שבת. דלשלוחי ב"ד מסורה וליכא למיגזר. אע"פ שכשרה לבוא מן ההדיוט כל א' מביתו. הוא הדין הכא נמי לכהנים מסורה. אע"פ שבעת הדחק מביא מביתו:

ואי קשיא לי הא ק' לי בהך גזרה דרבה. דכי נמי יעבירנו בר"ה מאי הוי. הא לית ביה איסור כרת. כדקיי"ל בפרקין דלעיל שכח והוציא את הלולב לר"ה בי"ט א' שחל בשבת פטור. [סוכה דף מ"א ע"ב]. כיון שטרוד במצוה דדמי לאנוס דרחמנא פטריה. והכא נמי אף אם יעבירנו הרי שגג בטרדת מצוה. ואע"ג דלא עביד מצוה. לעיל נמי מיירי בדלא עשה מצוה. (ובאמת לפמ"ש בעזה"י בפ"ב דברכות ע"ש. מוכרח לומר דודאי ההיא איירי בדעבד מצוה עם ההוצאה. ואי הכי פשיטא דתיקשי. הכא דלא עבד מצוה היכי איכא למימר דחייב יעויין משם. אלא דבהא כיון דאיכא מאן דס"ל דבלא עשה מצוה דווקא הוא דחייב בפלוגתא לא קאמינא. מכל מקום אכתי תיקשי אי איתא דמיחייב בלא עשה מצוה מאי שנא הכא מהתם) ואפ"ה מיפטר:

וי"ל דלא פטרינן בלא עשה מצוה. אלא מפני שעשה ברשות. והיינו רשות התורה. די"ט ראשון דאית ליה עיקר בגבולין. וחיובו פשוט וידוע אצל הכל. הו"ל עושה ברשות

וחשבינן ליה אנוס. אבל בשאר יומי דליתינהו בגבולין. לא מיפטר מהך טעמא. דלא חשיב עושה ברשות. אפי' היינו מתירין ליטול לולב היום. אחר שאין המצוה מפורשת בתורה. הוה ליה למידק ולמישאל משו"ה שוגג הוא דהוי ובחטאת קאי. דלא מיפטר אלא במצוה שברורה לו מן התורה. דכסבור דחיא שבת ולא הו"ל תו למידק. אבל דבר שאינו ברור לו מן התורה. וכסבור הוא שדוחה את השבת. והוציאו שוגג הוא וחייב. ואפי' היה היום מותר בנטילת לולב. אינו נפטר בכך מן החטאת (כל שכן כאן שאינו עושה מצוה שהרי אפי' נוטלו ומעבירו בר"ה. כדי לצאת בו ומקיים המצוה בדרך הוצאתו לא עשה בזה מצוה ד"ת שתפטרנו אלא של דבריהם. וכ"ש אם יוציאנו שלא כדרך נטילתו והיינו אם תימצי לומר דמיירי הכא באינו מתעסק ולא כמ"ש בפ"ב דברכות בפירושא דמתני' דלעיל פ"ג עיין היטב) ודוק שזה ברור והזהר בו שהוא כלל גדול בתורה:

עי"ל דאפי' תימה דפטור מחטאת דהכי נמי אנוס הוא. מ"מ גזרו חכמים שלא לבוא לידי איסור שחייבין על שגגתו חטאת. והשתא מיהת איסורא קעביד. (לפמ"ש התו' ריש פ"ק דשבת. [דף ד' ד"ה קודם] אלא שהוא שלא כדעתנו כמ"ש אצלי שם) ומצינו שחז"ל העמידו דבריהם בשבותין אפילו במקומות כרת. כל שכן במקום מצוה גרידא. דלית לה עיקר בגבולין. וגם זה נכון לדעת הסוברים כן. דאית ביה משום לתא דאיסורא. בדבר שאינו בא לידי חטאת. כל שאילו שגג באמת היה מתחייב בחטאת:

אבל האמת מה שכתבתי תחלה. דהכא כה"ג חטאת נמי מיחייב. ואין לי להאריך כאן ונפקא מנה ממאי דכתיבנא הילכתא למשיחא. שאם שגג בלולב בזמן הזה דלא דחי שבת. שיכתוב על פנקסו שיביא חטאת שמנה [שבת דף י"ב ע"ב]. לכשיבנה ב"ה במהרה בימינו:

משנה ד

משנה לחם

ומלמדין עתי"ט מ"ש בשם התו'. מ"ט לא הוצרכו ללמד כן לקמן במוריביות. **ולא** ירדתי לסוף דבריהם בזה. מה מקום לומר כך בערבה. ואפי' למ"ד שגם היא מן התורה. דדריש ערבי שתים. הא ודאי לא עדיפא מלולב. דלא בעינן משלכם. אלא ביום ראשון בלבד. כדתנן הכא לעיל בפרקין. ובחול לא היו צריכין לכך. לדעת הר"מ ז"ל. שאין ערבה מסורה לשלוחי ב"ד. אלא כשחל שביעי בשבת. דומיא דלולב ביום ראשון. אבל בחול כל אחד מביא לעצמו. **ולשטת** רש"י. פשיטא שלא היו צריכין לומר כך. כמ"ש תי"ט ודוק.

משנה ה

משנה לחם

מוצא נראה שנקוד המ"ם בשור"ק. לפי מה שפירשו בו בגמרא.

משנה לחם

אני והו תנוק הייתי הקשבתי ואשמע אמ"ה ז"ל קורא והו בקמ"ץ חול"ם. לא במלאפו"ם כמ"ש רוב העולם **כמדומני** טעמו ז"ל. דלא לשתמע. והוא לנוכח פני ה'. הנסתר. **ולאפוקי** ממ"ש התוספות. משום דמיחזי כמשתף שם שמים וד"א. כאילו יורה בתיבת אני על מדבר בעדו. משא"כ עכשיו. שאי אפשר להבינו כך. ונודע בברור שהכוונה על שני שמות. גם הוי"ו של שם הוי"ה נקודה בחול"ם.

משנה לחם

ליה ולך מזבח עתי"ט מ"ש האריך הרחיב לשון על בעל כף נחת. **ופשוט** ששניהם לא ראו מ"ש בגמרא כאן שהקשו. והלא המשתף ש"ש וד"א כו'. הרי הדבר גלוי. ונראה בעליל. שהוא שם שמים קדוש וברוך. ואי אפשר לומר בענין אחר.

משנה לחם

ואלמלא לא סמכו גם שניהם המפרשים ז"ל על הרע"ב בלבד. והיו מעיינים בתלמוד. לא היה נשאר ספק בלבם. ולא היו טורחים בחנם. ועמ"ש בשי"ע (סימן פ"א).

משנה לחם

מ"ש תי"ט במהדורא. להטעות הגירסא רבא קודם רב. עיין תו' ב"מ (ד"ב) ד"ה אין נשבעין. ודלה"ב תוספות ד"ה רבא אמר. ושי"ע (סקל"א) **ובענין** שורש השם ובאורו ע"ד הנקוד. שנקרא בו טרח ממ"ב בכדי. שהרי הנקוד הלז אינו של שם הוי"ה. אלא של שם המלבוש אדני. ונעלם גם ממ"ב גם מתי"ט. אף תלמוד ארוך. עיין לח"ש ר"פ חלק. ולהלן פ"ב דחגיגה. ובס"ע די"כ שלנו.

משנה ו

ואותו יום נקרא יום חיבוט חריות. כתבו התו' דריב"ב אכולהו נמי פליג דסבר חריות היו מביאין כל ז' ואותו יום לאו דווקא יום א' עכ"ל. ול"נ דאין צורך לדחוק דאע"ג דריב"ב ס"ל כל שבעה היו מקיפין המזבח בחריות. אבל רק בשביעי היו חובטין אותן בקרקע. וזה החיבוט לא היה אלא באותו יום שפסקה בו ההקפה. ועל שם כך נקרא אותו היום בלבד. יום חיבוט חריות:

משנה לחם

כך מעשהו בשבת כשחל בו שביעי של חג.

משנה לחם

כדי שלא יכמושו מפני שנלקטו מערב. ולא נזקפין עד למחר. ובבתיהם לא היו יכולים להניחם. עד למחר. כי אז לא יוכלו להביאם מן העיר לעזרה. לפי שירושלם דין כרמלית היה לה (עספ"ה ורפ"ו דפסחים. ובתרא דעירובין. ועמ"ש בפ"ב דמדות בס"ד) אבל בי"ט. היו מניחים הערבה כל איש בביתו בערב. ומביאה למחר לעזרה. כדרכה בחול.

משנה לחם

והשמחה עיין תוספות דפסחים (עא"א).

משנה ט

משנה לחם

השלוח הוא נמצא בספרי ישעיה (ס"ח) ונקרא. גם גיחון. וידמה שהוא ברכת השלח (נחמיה ג') והוא היה בדרום המקדש. ושער המים כנגדו בעזרה.

משנה לחם

כאן מפורש הבאת המים. ולהלן בפ"ה מבואר דרך היוצאים למילוי המים. וע"ש.

משנה לחם

תקעו כו'. הכל בחצוצרות. ואין שם שופר. ותר"ת זה לא היה בשבת ולא בי"ט. אלא בשעת ניסוך בלבד.

משנה י

נשפכה או נתגלתה. הא דלא קתני נטמאו. לאו משום דמי ניסוך החג לא מקבלי טומאה כמשקי בי מטבחיא. דכבר הוכחתי בעזה"י בחידושי בסוגיית ר"ח סגן הכהנ' דלאו הכי הוא. אלא משום דכי נטמאו אכתי אית להו תקנתא בהשקה. כדאיתא בגמרא דפכ"ש. עמ"ש לקמן פ"ב דביצה. ואע"ג דבהקדישן ואח"כ השיקן לא מהניא להו השקה [פסחים ד' ל"ד ע"ב]. אפ"ה לא נקטה משום דלא פסיקא. ולא בעי לאורוכי בלישנא. ותו דהא הכא ודאי איירי בדלא הקדישן עדיין. שהרי לכך מלאו בחבית שאינה מקודשת. ועמ"ש בס"ד בפ"ק דפסחים ובביאורי לטא"ח הל' חנוכה:

משנה לחם

ממלא מע"ש כו' **כי** בשבת לא היו יכולים להביא המים מן השלוח. ואף מן העיר לא היו יכולים להביא לעזרה (כדלעיל גבי ערבה) לכן היה צריך למלא בחבית כו'. ולהביאה בעזרה מבעוד יום.

פרק ה

משנה א

משנה לחם

זהו החליל זהו. להוציא החליל המכה לפני המזבח. על הקרבן (יב"פ בשנה) שדוחה שבת וי"ט.

משנה ב

משנה לחם

במוצאי י"ט הר"מ ז"ל בחבור כתב. עיט"א היו מתקנין. **דעתו** שהתקון של הגזוזטרא. היה נעשה מעי"ט. וסברא היא. כי למה יעשו מלאכה בח"ה בחנם. דהא אפשר מעי"ט. **אע"ג** דאשכחן בבימה דמלך. התם כדקאמר טעמא בירושלמי כי היכא דלא לדחקא עזרה (כלומר היה גורם דוחק בי"ט. שהיה העם רב בעזרה. ליראות פני ה'). **אבל** הכא. באויר העזרה היה הבנין. ולא היה גורם להם דוחק. וכך אני אומר לפירש"י שם בשם הירושלמי. **אמנם** לפי פירוש תוספות שם אה"נ לא דחיא בימה ח"ה. אלא בנין של

פרקים היו עושין ומקימין אותה בח"ה שמחברים הפרקים. ואילו גם כאן הגזוזטרא של פרקים היתה. ובמיט"א מקימין אותה. והיינו מתקנין דתנן. **א"נ** ומתקנין כו' אינו נקשר למעלה. אלא דבר אחר בפ"ע הוא. לומר שכבר היו מתקנין שם כך (ע"ד וירום תולעים ויבאש) ומעי"ט היה נעשה הכל. **או** דילמא התקון שמפרישין הנשים מבין האנשים. ומושיבין אותן למעלה. זהו בלבד שהיו עושין במי"ט.

משנה ג

מבלאי מכנסי כהני' ומהמייניהן. כתבו התו' תימא דלא חשיב כתונת שגם היא היתה של שש ע"כ. ולי קשה גם מצנפת עכ"ל תי"ט:

ופליאה דעת התו' ממני דמאי ארי' שהי' של שש. אטו אם היתה של כלאים פסולה לשמחת בית השואבה. ותקשי להו המייניהם דאית בהו צמר. דקיי"ל כרבי דפ"ק דיומא [ד' י"ב ע"א] דאבנטו של כהן הדיוט של כלאים:

והכי איתא בהדיא בגמרא ריש במה מדליקין [ד' כ"א ע"א] דשמחת בית השואבה שאני. ולא בעינן בה שש דווקא. שגם האבנט שאינו כשר לפתילה דמנורה. ראוי להדליק בו לשמחת בית השואבה. וא"כ תרי תמיהי נינהו בדברי התו'. דלא זו דלא בעינן הכא שש. אלא אפי' לדבריהם דשש בעינן. טפי הו"ל לאקשויי אאבנט דחשיב ליה תנא. יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא. והתי"ט הגדיל המדורה ולא חלי ולא מרגיש:

ואני אומר שאין זה מדברי התו' רק איזה גליון מתלמיד טועה שהכניסו המדפיס תוך דברי התו' כמו שאירע לרוב:

ולענין התמיהה דלא חשיב כתונת ומצנפת. נ"ל דחד טעמא אית בהו. משו' דמנייהו מדליקין תמיד במקדש למנורה. והמייניהן לא חזו למנורה כדאמרינן בריש ב"מ. ומכנסיים נמי אפשר דאית בהו משום ביזוי מצוה. ואין דרך להדליק בהן במנורה מפני הכבוד וק"ל. והני דחזו למנורה לא הקלו בהן להשתמש מהם לצורך שמחת בית השואבה עיין בתו' ב"מ כנלע"ד נכון. וגמרא ערוכה היא בפ"ב דקידושין וכ"כ הרמב"ם דכתנות כהנים שבלו היו מדליקין במנורה. יעיין בכ"מ מ"ט לא חשיב נמי מצנפת למנורה:

משנה ד

משנה לחם

ועמדו כו' בשער העליון. נקרא כאן כך. בבחינת שער היוצא למזרח. שהוא לעומתו. ונקרא שער התחתון. לפי שהוא בתחתית עזרת נשים. והיו יוצאין דרך ארוכה. להקיף ממזרח לדרום. עד שמגיעים לשער המים. כדי לעשות פומבי לדבר. שתהא שאיבת המים נעשית בעסק גדול. לקיים מה שכתוב ושאבתם מים בששון. וכשהגיעו לדרום. מצאו שם המעין. וכשמלאו המים לא היו מעבירין על המצוה. אלא מכניסין אותן מיד. דרך שער הסמוך. כמש"ל פ"ד בס"ד.

משנה לחם

ואמרו אבותינו שהיו במקום הזה כו'. **עמ"ש** באם למקרא (יחזקאל ס"מ) בס"ד.

משנה ה

משנה לחם

ובמוספין מוסיפין תשע וביום שיש בו שני קדושות. מסיק תלמודא שמאריכין בתקיעות ומרבין בתוקעין (ותימה על הר"מ שהשמיטה) עמ"ש בס"ד בס"ע ר"ח. בספר עיר האלהית שער החדש. **ועיין** בגמרא. דפריך אמאן דס"ל הכל לפי המוספין תוקעין. ליתני ר"ה שח"ל בשבת. דאיכא תלתא מוספין. והוא הדין לי"כ שחל בשבת. למ"ד שחולקין המוספין. **אבל** בעצרת שחל בשבת. ודאי איכא נמי תלתא מוספין. אלא דנקט קמא דמטי לידיה.

משנה לחם

ע"ש שבתוך החג היינו כשחל בח"ה. אבל בחג ר"ל בי"ט. לא היה שם תשע תקיעות של שמחת (בה"ש) כדתנן ר"פ שאין החליל דוחה אפילו י"ט. (וה"ה לשאר כלי שיר) אלא של שעת הקרבה ונסוך.

משנה ו

בשמיני חזרו לפייס כברגלים. שמע מנה דבי"ט שרי להפיס על הקרבנו' לידע מי יקריב. וכן בשבת היו מפיסין אנשי בית אב לעבודות היום. כדאיתא בגמרא דסדר יומא (דכו"א) ועמ"ש בס"ד פכ"ג דשבת:

משנה ז

בג' פרקים היו כל המשמרות שוות. צל"ע לדברי ר"ג פ' בתרא דמ"ק [דף י"ט ע"א] דאמר ר"ה וי"ה כרגלים. שהוקשו כל מועדי ה' זה לזה. אי ס"ל נמי דהיו שוין כמו כן בחילוק לחם הפנים. כשחלו י"ה ור"ה סמוך לשבת. מלפניה או מלאחריה בזמן שהיו מקדשין ע"פ הראייה. כאותה ששנינו פי"א דמנחות [ד' צ"ב ע"ב] חל להיות ע"ש:

והא פשיטא לן דבר"ה וי"ה לא חזרו לפייס בין המשמרות כברגלים. שהפייסות שהיו ביה"כ. משמר שזמנו קבוע עובד הכל. לפי שאין כל המשמרות שוות אלא בזמן שכל ישראל נכנסין בשער אחד. דהיינו בג' רגלים דהכל חייבין בראיה משא"כ ר"ה וי"ה שאין בהם חובת ראיה למקום:

מיהת קמיבעי' לי היכא דחלו סמוכין לשבת דאיכא משמר המתעכב או המקדים. דלא מצי מיזל בשבת הסמוכה. אם חולקין בלחם. כדרך שעושין בשאר י"ט שחלו סמוכין לשבת. דמאי שנא. אף שיש לדחוק ולחלק:

משנה לחם

בשני מקריבין פשוט דבח"ה נמי כל המשמרות שוות. **עיין** בספר הרוקח ריש הלכות עצרת. ומ"ע בספר זקנו ראב"ן. במ"ש בכוונת הפסיקתא. ומ"ר קהלת (פ' מה יתרון) אימתי הן תמימות. כשאין

ישוע ושכניה ביניהם. **וצ"ע** כי לכאורה משמע שיהויריב לעולם משמש בר"ח ניסן. או לפניו. ולא ידעתי מניין למדרשים הנ"ל דבר זה. גם בירושלמי שילהי מכילתין. לא משמע כן. **ועיין** תשובת אמ"ה ז"ל (סקכ"ד) **ועתה** מקרוב ראיתי ספר חדש. פירוש על ירושלמי סדר מועד. השיג על אבא מרי הגאון זכרונו לברכה. וז"ל הנבהל להשיב. גם אנכי חשבתי ולא מצאתי הדבר מכוון. רק עד י"ד שנה. ומשם ואילך היה שונה במ"כ לא ידע מאי קאמר. ולא הבין דברי אמ"ה ז"ל לגמרי. ודב"ל.

משנה ח

משמר שזמנו קבוע. אע"ג דב' משמרו' הוו קביעי וקיימי התם בכל שבת. האחד משמר היוצא. והאחד נכנס. ראשון משמש שחרית. והשני ערבית. ושניהם נוטלין החלות בשוה:

אפ"ה נקט לשון יחיד. משום דמשמר היוצא הוא לבדו זכה בהקרבת הבזיכין. שהיא נעשית עם המוספין. וקודמת לנסכי המוסף. כמ"ש בפ"ו מהל' תמ"ו. א"כ סידור הלחם ונטילתו הכל נעשה ע"י משמר היוצא. שזכה בתמיד שנ שחר ומוספין. והוא הוא שזמנו קבוע השנוי כאן. שנוטל העשר חלות שזכו לו משולחן גבוה חלף עבודתו. ומזכה את אחיו הנכנסין עמו. שבדין לא היה לו לנכנס ליטול כלום. אלא דהכי אתנו בהדי הדדי כי היכי דלא לימטי תכלא לככא דשמע קל חברי' דאכל ואיהו לא אכל:

מיהו לית ליה זכייה בגווייהו אלא ע"י היוצא דשקיל להו באגריה. אחר שגמר כל עבודתן. וחולק אותן עם הנכנס. שאין לו חלק רק באכילה. לא בעבודה ודוק:

והמתעכב נוטל שתים. עבתי"ט שהקשה דהו"ל למיתני והמתעכבים:

והא לא קשיא דכבר נשמר רש"י ז"ל מזה דנקט מתעכב. משום דלפעמים אין שם אלא משמר א' המתעכב. וקמ"ל דאפילו משמר אחד נמי דיניה הכי דשקיל תרתי. אמנם מ"ש בכ"מ דכשחל י"ט בשני היכי קרי ליה מתעכב. האי המקדים הוא. והכי איבעי למיתני המקדים והמתעכב. הא ודאי קשיא טובא לכאורה:

איברא כי דייקינן הא נמי לאו דיוקא הוא לגמרי ובחדא מחיתא מיתרצא נמי קמייתא. דהא ודאי דלעולם איכא מתעכב. בין כשחל יום א' להפסיק לפניה או לאחריה. שהרי אלו המקדימין הן שאר המשמרות. שאין זמנן קבוע שבאות בשבת לפני הרגל. להיותן כולן שוות ברגל. א"כ אותו משמר הקבוע לצאת באותה שבת. על כרחו הוא מתעכב. אם ירצה להיות מן הזריזין ומקדימין עצמן לפני כניסת הרגל. והרי א"כ הוא שוהה שם. ואינו יוצא אז כמנהגו. והוא המתעכב עכ"פ:

והשתא ניחא טפי דנקט לשון יחיד. משום דאי אפשר לקרות לכולן מתעכבים כנזכר. ואין שם אלא א' המתעכב. ושפיר קרי ליה מתעכב אחר שהיה ראוי להיות יוצא ונתעכב.

וגם הוא נוטל חלק בשתי חלות. שנוטלין משמרות המקדימין והמתעכבים בכלל. לשכר על זריזותם. ומאחר שלא נופל מהם בזריזות. לכן לא יגרע מחלקו עמהם. לבד מה שנטל מחצה. חלקו המגיעו מפני קביעות משמרו:

ולעולם כל המשמרות המקדימות והמתעכבים בכללות בזה. כי שכר הוא להם תחת זריזותם ועיכובם. אלא משום דלא פסיקא ליה דליהוי טפי מחד המתעכב. בין בשחל להפסיק מלפניה או מלאחריה. דחד ודאי משכחת ליה בכל גוונא. ואורחיה נמי לעכובי טפי. מאקדומי דאינך. משו"ה נקט הך לישנא. ודוק והרי זה ודאי כפתור ופרח בשיטת רש"י. וכן היא דעת הראב"ד ז"ל:

אולם דעת הרמב"ם ז"ל בענין זה ודאי תמוהה. כנראה למעיין בהשקפה מעוטה שפירושו דוחק מכל פנים. הן מצד הלשון והן מצד הענין ואין להאריך. כ"ש אחר שעלה בידינו פירש"י בריוח ת"ל. בדין הי"ל לראב"ד לדחותו בב' ידיו:

וראיתי לחכם אחד שהאריך לשון כמשתבח מאד שנגלה לו רז לבאר השגת הראב"ד ע"פ הגמרא דשילהי פ"ק דיומא. ולא היה כל כך מהצורך להטריח עצמו במה שהוא פשוט מאד. ואף ממקומו כאן למד הראב"ד. ונגלה הזרות שבפירוש הר"מ ז"ל. וכתב גם אבא מורי הגאון ז"ל בספרו מהדוחקים שראה בו הר"א ז"ל:

ואמנם מסוגיית הגמרא הנזכר אף אם לכאור' משמעה כפירש"י דאי כפיר' הר"מ מדוע יפסיד הכ"ג בסבת עצלותו של משמר הנכנס. וגם למה יפסידו ב' המשמרות הנכנס והיוצא כששניהם זריזים. וראוי היה להפך שיקח הכ"ג יותר ממשמר אחד הזריז לבדו. מאחר שנפלו לו שמונה לחלקו בלבד. ממה שיקח מכשנוטלים הנכנס והיוצא בשוה. שמגיע מעט לחלקם בלא"ה:

עכ"ז אין זו תשובה נצחת ומשום הא אכתי לא תברא דאיכא נמי סברא איפכא דבשלמא כי איתיה למתעכב דלא פליג בשוה בהדי היוצא. ולא שקיל אלא תרי באגריה. ודיניה דכ"ג הוא דנפליג בשוה. ובהדיה דהמתעכב לא מצי למיפלג. דאגריה הוא. ומיבעיא ליה לפלוגי בהדי היוצא הקבוע. וטפי מפלגא לא מצי שקיל. משא"כ בדליכא מתעכב. דהנכנס והיוצא שוין. וכ"ג פליג בהדייהו בשוה. על כרחין מטי ליה טפי. דהתורה זיכתה לו לעולם המחצה במה שחולק:

הרי נתיישבה שיטת הר"מ ז"ל. באופן שאין לה סתירה מוכרחת מאותה סוגיא. גם בלח"מ הביאה ולא הקשה ממנה מצד זה. רק מצד הלשון דאיתא התם הא דאיכא משמר המתעכב הא דליכא. ואי כדברי הר"מ ז"ל הא לעולם איכא. ואף זה אינו כדאי להוכיח

ההפך. דפשוט הוא דהא דאיכא היינו ברגלים. והא דליכא היינו בשאר שבתות השנה. וכמ"ש גם המחבר הנ"ל. וכמעט לא ניתן ליכתב מרוב פשיטותו:

אבל בלא"ה נמי לק"מ. דאפי' תימא הא והא ברגלים מיירי. ומי לא משכחת לה נמי זימנין דליכא משמר המתעצל. ואטו מי קאמר הר"מ ז"ל דחייבין להיות עצלנים. אלא מילתא דשכיחא היא. ואי איתרמי דהוו כולהו זריזין. ועלה כל המשמר הנכנס שזמנו קבוע באותו שבוע שלא נתעצלו. הרי ע"כ אין כאן דין משמר מתעצל מעתה. אלא זריז הוא ונוטל כקבוע כדינו. ואז נוטל הכ"ג כנגד שניהם בשוה. כטעם שאמרנו. לפי שירד לתורת חלוקה עם שניהם ביחד. ולכן יפה כחו וכנזכר:

מעתה לא נשארה שום טענה על פי' הר"מ משם. ואף אנו יודעין שעדיין יש דוחק קצת בלשון דליכא משמר המתעכב. דהכי הול"ל הא דלא נתעכב המשמר. מ"מ אין זה מספיק לבטל פירושו והלא בל"ז יש דוחק יותר גדול במה שקורא למתעצל מתעכב. שהרי המתעצל ולא בא. ודאי אין לו ליטול כלום. והרי ראה זה הר"מ ז"ל וניפייס בו. וצריך לומר דהכי סבר וקביל פירושא דמתניתין. ותו לא מידי:

סליקא לה מסכת סוכה בס"ד

משנה לחם

בלח"ש נ"ב **ודע** דבתוספתא דמכלתין כתוב שברגלים כל משמר נוטל חצי חלה. **והוא** תמיהא גדולה. שמא סובר תנא דברייתא. דברגלים עצמן אין לכ"ג כלום בלה"פ. אם לא מה שמגיעו מחלק משמרו. **בלגה** עמ"ש בס"ד בחידושי גמרא רפ"ד דתענית.